

ТОЗ 9P
МН X-20

ХАРГУШИ ДОНО

АРСОНАҲОИ
МАРДУМИ ОЛМ

ТОЗ 9Р
МЛ X-20

ХАРГҮШИ ДОНО

АФСОНАҲОИ
МАРДУМИ
ОЛАМ

ДУШАНБЕ
«АДАБИЁТИ БАЧАҒОНА»
2013

ББК 82. 33+82.3 (0)
К- 90

К-90. Харғуши доно – Душанбе, «Адабиёти бачагона», 2013-56 сах.

Дар ин маҷмӯа афсонаҳои бисёр калҳои ҷаҳон гирд оварда шудаанд. Шумо метавонед бо қаҳрамонони дерину нақшҳои навини онҳо ошно шуда, барои бахту саодати худ мубориза бурданро биомӯзед; ақлу инсофро дарк кунед ва руҳияи ватанпарастии худро таракки дихед.

Ҳамеша ру ба китоб оред.

Китобхонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи М.Мирзаев	
2254	8/9

ХОМУШИЙ – ҲАЗОР ЧАНГАЛ

Буд, набуд, дар як замоне шере буд. Он шер султони ҳазор чангал буд ва рӯбоҳеро ба занӣ гирифт. Баъд аз чанд моҳ шеру рӯбоҳ писардор шуданд. Писарашон на ба рӯбоҳ монанд буду на ба шер. Дар зоҳир гуё шер буд, вале мисли шер наъра кашида наметавонист, фақат мисли рӯбоҳ садо мебаровард.

Чун писари шер калон шуд, падараш ӯро чеғ заду гуфт:

– Писарам! Ту чисман бузургу пуркувват ҳастӣ ва аз модари рӯбоҳат овози зиште ба мерос гирифтӣ. Аз садои ту шуқӯху шаҳомати шерона эҳсос намешавад ва ин ба писари ман, ки шер ҳастам, зебанда нест. Агар ҳайвонҳо шунаванд, ки мисли рӯбоҳ садо мебарорӣ, туро писанд намеkunанд. Барои ҳамин беҳтар аст, ки хомӯш бошӣ ё овоз набарорӣ. Он вақт ман метавонам ба ту ҳазор чангалро тӯҳфа кунам.

Писар насиҳати падарро дар ёд дошт. Вале боре панди падарро аз ёд бурд.

Рӯзе ҳайвонҳо дар чангал чамъ омаданд. Шерзода хост, ки овоз баланд кунад. Вай тоқат карда натавонисту насиҳати падарро фаромӯш кард ва мисли рӯбоҳ садо баровард.

Вақте ҳайвонҳо шуниданд, ки чунин як шери бадҳайбат ва боҳашамат овозе мисли овози рӯбоҳ дорад, хуб хандиданд. Он вақт падараш гуфт:

– Писарам, агар насиҳати маро гӯш мекардӣ ва хомӯш менишастӣ, ман ба ту ҳазор чангал мебахшидам. Вале ту, ки даҳонатро пушида натавонистӣ, лоиқи чангал нестӣ.

Ҳамин тавр, писари шер ҳазор чангалро аз даст дод. Аз ҳамон вақт мардум мегӯянд: “Хомӯшӣ ҳазор чангал арзиш дорад”.

ШАҲЗОДА ВА ҚУРБОҚҚА

Замоне дар кишваре пиру кампире мезистанд. Онҳо ҳафт фарзанд доштанд. Шаш фарзандашон духтар ва ҳафтумаш қурбоққа буд. Падару модар ӯро дар хум нигоҳ дошта, мисли духтарони дигараш бо ғамхорӣ нигоҳубин мекарданд. Қурбоққа ба забони одамӣ гап заданро ёд гирифт.

Боре шоҳи он мамлакат ҳамаи духтарони сарзаминашро ба касри худ даъват кард. Он вақт писари шоҳ, яъне шоҳзода, ба синни балоғат расида буд ва бояд ки зан мегирифт. Мувофиқи

расму оини он мардум хамаи духтарони мамлакат бояд дар давоми ду рӯз ба қаср меоманд. Ҳар духтаре, ки ба шоҳзода писанд меафтад, аруси ӯ мешуд.

Шаш духтару пиру кампир низ барои рафтан ба қасри шоҳ омодагӣ диданд. Хохари хурдӣ, яъне қурбоққа, аз апаҳояш хошиш кард:

– Апаҳо, мумкин аст бо шумо равам?

Вале апаҳояш дар ғазаб шуда гуфтанд:

– Агар қурбоққа бо мо равад, обрӯи мо мерезад. Умуман, ба қасри шоҳ рафтани қурбоққа хуб нест.

Хохарон либоси беҳтаринашонро пушида ба қасри шоҳ равон шуданд. Ҳар кадоме орзу мекард, ки шоҳзода маҳз уро интиҳоб кунад.

Вақте ки хохарон рафтанд, қурбоққа аз хум чахида баромад ва бо роҳе, ки ба одамиён маълум набуд, ба суи қасри шоҳ шитофт. Дар роҳ вай ба найзор даромад ва пусти қурбоққаро аз тан партофта, ба духтари нозанине табдил ёфт ва бо ҳамин андоми зебо ба қасри шоҳ рафт.

Ҳангоме ки шоҳзода – валиаҳди тахту тоҷи подшоҳӣ он зебодухтарро дид, ҳамон замон ошиқи шайдо гашт ва уро ба аруси пазируфт. Вале худдорӣ карду рӯзи аввал ин қарори худро эълон накард. Хамаи духтарони ба қаср омадаро чун меҳмони азиз зиёфат дод ва гусел кард.

Қурбоққа низ бо ҳамон роҳе, ки худаш медонист, баргашта ба қамишзор даромад ва либоси қурбоққаро пушиду ба хона омада, пеш аз баргаштани апаҳояш ба хум даромада нишаст.

Рӯзи дигар низ шоҳзода тамошои духтарҳоро идома дод. Шаш духтар боз барои бахтозмой ба қаср равон шуданд, вале ба хохари хурдӣ ичозати рафтан надоданд.

Вақте ки хохарон рафтанд, қурбоққа боз ба найзор рафта, либоси қурбоққаро аз танаш кашид ва духтари нозанин шуда ба қасри шоҳ рафт.

Шоҳзода бори дуввум низ он зебодухтарро дида, фаҳмидан хост, ки вай кист. Аммо рӯзи дуввум низ ба охир расиду шоҳзода боз ҳам эълон накард, ки аруси интиҳобкардааш кадом аст. Духтарон яке аз паси дигар пароканда шуданд. Қурбоққадухтар низ роҳи хонаро пеш гирифт ва ба найзор даромада, либоси қурбоққаро ёфта пушид. Ба хона баргашту пеш аз омадани хохаронаш ба хум даромада нишаст.

Курбоққадухтар фикр мекард, ки чӣ тавр ба хона омадан ва ба хум даромадани ӯро ҳеҷ кас надидааст. Вале ӯ хато мекард: як одам ҳамаи воқеаро дида буд. Вақте ки духтар аз қаср баромад, шоҳзода аз паси ӯ поида омада буд. Акнун шоҳзода медонист, ки он духтари зебою нозанин курбоққа аст.

Баъд аз як ҳафта ба хонае, ки пирамарду кампир ва ҳафт духтар зиндагӣ мекарданд, аҳли дарбору вазирон омаданд. Шаш хоҳар ба ҳаяҷон омаданд, ки кадоме арӯси шоҳзода мешавад. Вале дарбориёну мушовирони шоҳ ба ҳеҷ кадоми онҳо аҳамият надода, амр карданд хумро, ки дар дохилаш курбоққадухтар нишастааст, ба тахти равон савор карда ба қаср бубаранд.

Мардуми кишвар ҳама ҳайрон буданд, ки чаро шоҳзода духтари зеборо нею курбоққаи зиштгӯро ба арӯси интихоб кард. Вақте ки масҳараю истехзои мардум ба гӯши шоҳ рафта расид, ӯ аз кирдори писари худ шарм дошт ва шоҳзадаро аз валиаҳдии тоҷу тахти шоҳӣ маҳрум карда, аз қаср ронд.

Шоҳзода дар канори шаҳр дар кулбае ба танҳой ва фақирона умр ба сар бурд. Курбоққадухтар дигар дар симои инсонӣ намудор нашуд. Вале ҳар шаб духтари зебо ба хоби шоҳзода мебаромад. Ҳамин тавр, шоҳзода ва курбоққадухтар гӯё зиндагӣ доштанд.

Ҳарчанд шоҳзода дигар тоқат надошт, ки духтари дӯстдоштаи худро фақат дар дунёи хоб бубинад, вале ҳар пагоҳӣ бедор шуда, медид, ки онҳо бо ҳам бегонаанд. Шоҳзода фикр кард, чӣ чорае андешад, то зебодухтар доимо дар симои инсонӣ бошад.

Боре шабона шоҳзода вонамуд кард, ки хоб аст ва мунтазири омадани духтар шуд. Нисфи шаб духтарро дид. ӯ аз хум чаҳида баромад ва либоси курбоққаро аз танаш кашида, ба духтари нозанин табдил ёфт. Шоҳзода ба зудӣ часта хесту либоси курбоққаро чанг зада гирифт ва ба оташ партофт. Духтари зебо либоси дигар надошт, ки пӯшида боз курбоққа шавад.

Аз ҳамон лаҳза шоҳзода инсонии хушбахттарин дар ҷаҳон шуд. Вай акнун арӯси худро доимо дар симои одамай медид ва ташвишу изтиробе надошт.

Ин хушхабар ба гӯши подшоҳ расид. Подшоҳ худро хушбахт эҳсос кард ва шоҳзадаро боз валиаҳди тахту тоҷи худ таъин намуд.

Баъдтар шоҳзода ба тахти подшоҳӣ соҳиб шуда, бо адолату саховат ҳукмронӣ кард ва бо маликаи нозанинаш хушу хурсандона умр ба сар бурд.

ДАР КИШВАРИ ПАРИЁН

Замоне дар домани кӯҳсори Ҷимолой мамлакати мӯъҷизавӣ мавҷуд буд. Дар ин кишвар париён зиндагӣ мекарданд. Онҳо ним паррандаю ним одам буданд. Шоҳи онҳо дар Зарриншаҳр нишаста ҳукм меронд.

Подшоҳ ҳафт духтар дошт ва ҳамаи онҳо нозанин буданд, вале духтари хурдӣ, ки Манора ном дошт, дар зебӣ беҳамто буд. Ҳар моҳ хангоми пурра гаштани моҳ ҳафт хоҳар бо дугонаҳояшон ба чангали дуродури соҳили кӯл парида мерафтанд. Дар он ҷо париён болу пари худро партофта, ба духтарони зебо табдил ёфта, тамоми шаб дар оби шаффофи кӯл оббозӣ ва рақсу бозию дилхушӣ мекарданд. Ҳеч кас аз бани одам рақсҳои сеҳрофарини париёнро надида буд.

Он кӯл дар мамлакати Понкала ҷойгир буд. Дар он кишвар шоҳи қудратманде ҳукмронӣ мекард. Ҳамчунин дар он ҷо шикорчӣ Пун зиндагӣ мекард, ки забони паррандагону ҳайвонотро медонист.

Ҳамон солу моҳу рӯзе, ки дар Зарриншаҳр дар оилаи шоҳи париён духтари ҳафтум таваллуд шуд, дар касри шоҳи Понкала писараке низ ба дунё омад, ки Султон ном ниҳоданд. Шоҳзода дар чангал сайру гашт карданро дӯст медошт ва гоҳе ба соҳили кӯли обаш шаффоф меомад. Вай бо шикорчии пири хирадманд Бун дӯстӣ дошт. Маҳз ӯ ба шоҳзода забони паррандагону ҳайвонотро ёд медод.

Боре шоҳзода Султон дар чангал раҳгум зад ва монда шуда ба лаби кӯл рафту нишаст. Баъд ба болои дарахти баланде баромада хоб кард. Пас аз чанд соат шоҳзода аз садои таронахонии духтарон бедор шуд. Шоҳзода Султон аз болои дарахт дид, ки дар лаби кӯл духтарони ниҳоят зебо рақс мекунанду болу пари дурахшонанон дар канор хобидааст. Ҳамаи духтарон зебо буданд, вале яқтои онҳо дар зебӣ ҳамто надошт. Шоҳзода нафас набароварда ба парӣ нигоҳ мекард, аз ӯ ҷалм қанда наметавонист. Вақте ки субҳ дамид, париён либосашонро пушида, болҳояшонро боз карда, парида рафтанд.

Шоҳзода Султон ба пойтахт баргашту воқеаро ба дӯсти шикорчиаш Бун нақл кард.

– Меҳоҳам он паридухтарро дошта ба қаср орам, – гуфт шоҳзода Султон.

Шикорчӣ ба шоҳзода маслиҳат дод, ки аз ин раъйи худ баргардад. Чунки парӣён инсон нестанд, онҳо фақат дар кишвари худ зиндагӣ карда метавонанд, паридухтар дар байни одамон нобуд мешавад. Шоҳзода Султон маслиҳати шикорчиро шунидан ҳам нахост, зеро ҳушу ҳаёлаш бо паридухтар Манора буд. Дар арафаи шаби аввалини пурра ғашгани моҳ шоҳзода Султон бо ҳамроҳии шикорчӣ ба соҳили кӯл омаданд. Онҳо дар буттазор пинҳон шуда, мунтазир нишастанд. Ними шаб садои болзани ба ғушашон расид ва як гурӯҳ парӣён паридо омада, ба лаби кӯл нишастанд. Онҳо болашонро аз тан кашиданду дар регзор ба рақс даромаданд. Моҳи пурра нурпошӣ мекард. Шоҳзода бодикқат ба паридухтар менигарист. Вақте ки парӣ рақскунон наздиктар омад, шоҳзода каманд андохта ӯро гирифт. Парӣ дасту по зад, доду фарёд кард, вале аз каманди шоҳзода раҳо наёфт. Хоҳарону дугонаҳои паридухтар парӯ болашонро аз замин бардоштанду ҳаросон ба ҳаво парвоз карда рафтанд.

Шоҳзода паридухтарро ба қаср овард.

Паридухтар Манора ғам меҳӯрду хоҳаронаш, шаҳри азизаш Зарриншаҳро ба ёд оварда, гиря мекард, фиғон мекашид. Шоҳзода Султон париро бо муҳаббат навозиш мекарду тасаллӣ медод ва савганд бо ишқу муҳаббат меҳӯрд. Баъд аз чанде парӣ ором шуд, дигар ғаму ғусса нахӯрд ва шоҳзодаро дӯст дошт. Шоҳ барои писараш ва Манора тӯйи бошукӯҳе орошт.

Вале хушбахтии шоҳзодаю парӣ дер давом накард. Шоҳи кишвари ҳамсоя ба мамлакати онҳо ҳучум кард. Шоҳзода Султон бар зидди душмани тачовузкор лашкар кашид. Паридухтар намехост, ки шоҳзода ба ҷанг равад, вай бадбахтиеро эҳсос мекард. Бадбахтӣ ҳам ба зудӣ омад.

Дар қасри шоҳи Понкала ситорашиносе буд, ки аз рӯи ситораҳо толеънома тартиб медод, тақдири одамонро пешгӯӣ мекард ва ба шоҳ маслиҳат медод. Ситорашинос одами бадкирдор ва маккор буд. Вай аз рӯзи аввал Манораро бад медид. Сабабаш он буд, ки духтари бадрӯ ва кӯзпушти худро ба шоҳзода ба занӣ додан мехост. Вақте ки шоҳзода паридухтар

Манораро ба занӣ гирифт ситорашинос имкони бо шох хешутабор шуданро аз даст дод. Акнун мехост, ки қасос гирад.

Вақте ки лашкари шоҳзода Султон пойтахтро тарк кард, шох хоби баде дид, гуё ки ба шаҳр паррандагони ваҳшӣ ҳучум карда, тамоми захираи гандум хурда нобуд карданд. Шох ситорашиносро чег заду таъбири хобашро пурсид. Вай гуфт:

– Лашкари шумо шикаст меҳӯрад ва ба кишвар гуруснагӣ таҳдид мекунад!

– Ман чи кор кунам? Мамлакатро чӣ тавр аз бадбахтӣ наҷот диҳам? – пурсид шох.

– Сабабгори ҳамаи бадбахтии мо паридухтар Манора мебошад, – гуфт ситорашинос, ки қасос гирифтагӣ мехост. – Ӯро дар гулхан сӯзонда, хокистарашро дар саросари сарзаминатон пошидан лозим аст.

Ин суҳанро шунида шох ба даҳшат омад, вале чуръат накард, ки гапи ситорашиносро гардонад. Мардуми пойтахт гирифтори ғаму андӯх буданд. Фақат Манора оромӣ хурсанд буд. Вай медонист, ки чӣ кор кунад.

Субҳи дигар гулхани калоне афрӯхтанд. Дар атрофи он посбонон истодаанд. Шоҳу шоҳбону дар болои девори қаср истода нигоҳ мекарданд. Манора ба онҳо таъзими кард ва иҷозат пурсид, ки болу парашро пушида ракси хайрбодӣ кунад. Ба ӯ иҷозат доданд ва паридухтар ба рақс даромад. Ракси ӯ то рафт авҷ мегирифт ва ниҳоят, вай болу пар кушода парвоз карду рафт. Шикорчӣ Бун ба мамлақати париён рафт гани паридухтарро фаҳмид.

Бегоҳии ҳамон рӯз шаҳзода Султон аз майдони ҷанг бо ғалаба баргашт. Воқеаи бо занаш рӯйдодаро ба ӯ накл карданд. Шоҳзода саҳт ба ғазаб омад ва фармуд, ки ситорашиносро даъват кунанд. Ситорашиноси фиребгар ниҳоят иқрор шуд, ки хоби шоҳро дуруғ таъбир кардааст. Шоҳи мамлақат бо хоҳиши шоҳзода ситорашиноси фиребгарро аз кишвар ронд. Шоҳзода Султони ғамзада савганд хурд, ки ба ҷустуҷӯи ҳамсари гумшудааш меравад.

Шикорчӣ Бун ба шоҳзода гуфт:

– Паридухтар Манора барои шумо ангуштарини тилло монда рафт. Вале ҷустуҷӯ кардани ӯ бефоида аст. То ҳол одамизод ба мамлақати париён по нагузоштааст.

– Вале ман Манораро кофта меёбам. Аз осмон бошад ҳам меёбам! – гуфт шоҳзода.

Он гоҳ шикорчии пири хирадманд гуфт:

– Равед шоҳзода! Вале маймунро ҳам бо худ баред Вай рохро медонад ва ба шумо роҳбалад мешавад. Дар роҳ фақат он чизро хӯред, ки маймун мехӯрад.

Шоҳзода бо ҳамроҳии маймун ба сафар баромад, ҳафт солу ҳафт моҳу ҳафт рӯз роҳ паймуд ва баъд ҳисобро гум кард. Шоҳзода насихати шикорчии хирадмандро фаромӯш намекард. Ҳар чизе ки маймун ёбад, ҳамонро мехӯрд: мева, чормағз, решаи растаниҳо. Вай мисли маймун бо чолокӣ аз даррандагону одамони бадқирдор худро канор мегирифт. Аз роҳпаймоии ниҳоят дуру дароз шоҳзода саҳт хаста шуд.

Боре шоҳзодаи хастаю беҳол гашта, дар соҳили кӯле нишаст, то нафас рост кунад. Ногаҳон садои боли паррандагонро шунид. Ба соҳили кӯл паридухтарон фаромаданд. Шоҳзода дар буттазор пинҳон шуда, ба гапи онҳо гӯш андохт.

– Имрӯз шоҳи мо Манораро қабул мекунад, – гуфт яке – Оини поксозӣ ҳафт солу ҳафт моҳу ҳафт рӯз давом кард.

– Ба қарибӣ бори охирин гусл мекунад, – гуфт дигаре, – он гуслу оббозӣ шоҳдухтарро аз ёди одамон халос мекунад!

Париҳо кӯзаҳои худро аз оби соф пур карданд, ҳамин вақт шоҳзода оҳиста ангуштарини Манораро ба яке аз кӯзаҳо андохт.

Вақте ки канизон Манораро бори охирин гусл кунонданду оби кӯзаи охиринро аз сараш рехтанд, ангуштарин аз кӯза афтод. Шоҳдухтар Манора ангуштаринро ба даст гирифтӯ фаҳмид, ки шавҳари дӯстдоштааш дар ҳамин наздикиҳост.

Баъд ба духтари шоҳи париён либосҳои нави пурчило ва боҳашамат пушонда, бо дурру гавҳар сро дода, ба қасри шоҳи париён бурданд. Дар он ҷо шоҳдухтар Манора дар ихотаи хоҳаронаш рӯ ба рӯи падару модараш ҳозир шуд.

Шоҳи париён аз духтараш пурсид:

– Духтарам, ба мо бигӯ, ки чӣ тавр туро дуздиданд ва дар мамлақати одамиён чӣ воқеахоро аз сар гузарондӣ?

Манора саргузашти худро нақл кард ва дар охир гуфт:

– Шоҳзода Султон – шавҳари ман бисёр меҳрубон аст. Маро дӯст медорад ва як умр ба ман содиқ мемонад.

– Агар вай шавҳари хуб ва бовафо бошад, пас, чаро аз паси ту ба мамлақати париҳо наомад? – пурсид шоҳи париён.

– Падар, шумо ичозат медихед, ки мо боз бо ҳамдигар як чо бошем?

– Албатта, ба шарте ки шумо ҳамдигарро дӯст доред.

– Шохзода Султон дар ҳамин наздикиҳост! – хитоб кард Манора. – Вай ҳоло дар сохили кӯл аст. Бигузор, уро ба ин чо оваранд!

Хизматгорони париҳо шохзодаро аз лаби кӯл ба қасри шох оварданд. Шохзода Султон барои эҳтироми шоҳи париён дар назди ӯ зону зада таъзим кард.

– Ман шунидам, ки ту одами нек ва бошарофат ҳастӣ, – гуфт шоҳ. – Духтарам Манораро дӯст медорӣ ва ба ӯ вафодорӣ. Ман туро мисли писари худам қабул мекунам, ба шарте ки дар байни хоҳарон занатро ёфта тавонӣ...

Шохзода сар бардошту дар ҳайрат монд: ҳафт шохдухтар, ҳафт паридухтари нозанин рақс мекарданд. Ҳамаи онҳо чун ҳафт гавҳари тоҷи шоҳи париён ба ҳамдигар монанд буданд.

Шохзода аввал дасту по хӯрд. Вале ногаҳон дар ториқӣ мисли барқ дар ангушти Манора ангуштарин дурахшид. Шохзода занашро шинохту дасташро ба сӯи Манора дароз кард. Шох ишора кард ва рақси париён ба охир расид ва ҳама хушҳолона табассум карданд.

Дар қасри шоҳи париён тӯю тамошо ҳафт рӯзу ҳафт шаб давом кард. Баъд шохзода Султон бо зани париаш Манора ба ватанаш баргашт. Пас аз чанде шохзода ба тахти шоҳӣ нишаст ва дурудароз ва бо адлу инсоф ҳукмронӣ кард. Париён низ дар каламрави ӯ осоиштаву хушбахтона мезистанд.

ХАРГҶШИ ДОНО

Як замоне бародару хоҳаре зиндагӣ мекарданд. Вақте ки падарашон аз олам гузашт, онҳо ба тақсими мерос сар карданд. Мероси онҳо як гову як барзагов буд. Бародар барзаговро гирифтӯ хоҳар говро. Ва ҳар ду дар аввал розӣ буданд. Вале баъд аз чанде гов гӯсола зоиду гӯсолаи зебоякак ба бародар хеле маъкул шуд. Шабона бародар гӯсоларо дуздида, дар назди барзаговаш баста монд, гӯё ки онро барзагов зоида бошад.

Пагоҳӣ бародару хоҳар чанчол карданд. Хоҳар мегуфт, ки гӯсола аз они ман аст, бародар мегуфт, ки аз они ман. Ниҳоят онҳо ба назди қозӣ рафтанд. Бародар барои химояи худ

паррандаро вакил гирифт, хоҳар харгӯшро. Қозӣ муурофиаро ба пагоҳии рӯзи дигар таъин кард.

Рӯзи дигар ҳама чамъ шуданд, вале аз харгӯш дарак набуд. Мунтазир шуданд. Ниҳоят харгӯш ҳам омад. Қозӣ гуфт:

– Ту, харгӯш, ба қадри вақт намерасӣ, боз мехоҳӣ, ки вакили химоятгар бошӣ?

– Не, чаноби қозӣ, ин тавр нест. Ман ба қадри вақт мерасам. Вале ман бо як кори ниҳоят муҳим машғул будам.

– Наход кори ту аз кори мо ҳам заруртар бошад? – пурсид қозӣ.

– Бале, чаноби қозӣ – гуфт харгӯш. – Замин оташ гирифт, дили ман ба одаму ҳайвоноти рӯи замин сӯхт ва ман рафта аз укёнус бо сабад об овардам, то ки оташро хомӯш кунам. Барои ҳамин ҳам дер омадам.

Қозӣ хандиду гуфт:

– Агар замин оташ мегирифт, мо дар ин ҷо хабардор мешудем. Чӣ тавр бо сабад об кашондан мумкин аст? Ба фикрам, ту, харгӯш, девона шудай, барои ҳамин ҳам сафсата мегӯӣ!

Харгӯш гуфт:

– Агар гапи ман сафсата бошад, муурофияи имрӯза аз он бадтар аст: дар кучо шунидед, ки барзагов ғӯсола зояд?!

– Ту харгӯши доно будай, – гуфт қозӣ ва ҳамон корро ба фоидаи хоҳар ҳал кард.

РҶБОҲ, ГАВАЗН ВА ЗОҒ

Як замон рӯбоҳ, гавазн ва зоғ ҳамроҳ зиндагӣ мекарданд. Ҳар пагоҳӣ онҳо дар ҷустуҷӯи хӯрок ба ҳар тараф пароканда мешуданд. Бегоҳ чамъ шуда, дар кучо чӣ ба даст оварданро накл мекарданд,

Рӯзе кори рӯбоҳ омад накард, тамоми рӯз дар ҷустуҷӯи тӯйма шуд, вале ҳеҷ чиз наёфт. Рӯбоҳи гурусна ба гавазн ҳасад бурд, зеро гавазн ҳамеша барои худ алаф меёфт, сер буд. Рӯбоҳи бахил хост, ки гавазнро нобуд кунад. Вай гуфт:

– Ҷӯш кун, гавазн, ман дар ғарб чаманзоре мебинам. Алафи он ҷо хушмазаю сершира аст. Пагоҳ ба ҳамон ҷо рав.

Рӯзи дигар гавазн ба ҳамон ҷониб рафт ва ҷавзоре дид. Вале чизе нахӯрда, ба дом афтод. Бегоҳӣ рӯбоҳ ва зоғ ба хона

баргаштанд, вале гавази наомад. Зоғ ба ташвиш афтода, аз рӯбох пурсид:

– Ин гавази мо дар кучо бошад.

Рӯбох роҳи чавзоро нишон дод. Зоғ ба он ҷо парида рафту гавазро дар дом дид. Зоғ ба гавази гуфт:

– Ман ба назди соҳиби киштзор меравам. Ба болои юрт менишинаму фарёд мезанам: “Ресмонро гир, гавази ба дом афтод!” Мӯйсафед ба назди ту давида меояд. Вале ту нафас набароварда хоб кун. Мӯйсафед фикр мекунад, ки ту мурдаи ва туро аз дом халос мекунад. Худаш нишаста тамоку мекашад. Ҳамон лаҳза ту бархезу гурез.

Зоғ парида омаду болои юртраи деҳқон нишаст ва фарёд кард:

– Ресмонро гир, гавази ба дом афтод!

Мӯйсафед аз юрт давида баромаду ресмонро гирифта, ба сари киштзор омад. Дид, ки гавази зебӯе ба дом афтодасту беҳаракат мехобад. Пирамард хурсанд шуд домро кушод. Баъд нишасту арақи чабинашро пок карда ва хост, ки тамоку кашад. Ин лаҳза гавази бархесту гурехта рафт. Пирамард дар ғазаб шуд ва боз домро гузошту худашро барои ноӯҳдабароияш мазаммат карда, ба хонааш рафт.

Рӯбох ин замон дар хона мунтазир меистод, аммо аз гавазну зоғ дарак набуд. Баъд ба умеде, ки шояд аз гӯшти боқимондаи гавази луқмае хӯрад, ба сӯи чавзор рафт. Ин лаҳза худаш ба дом афтод.

МАРДИ РАҲГУЗАР ВА ПАЛАНГ

Дар кӯхистон ду деҳа буд. Бо пайраҳаи борике аз агба гузашта, аз деҳа ба деҳаи дигараш рафтан мумкин буд. Дар он маҳал паланге мезист. Паланг ҳар сол ба одамон ҳучум мекард. Одамон барои нобуд кардани паланг ҷоҳе кофтанд.

Боре як роҳгузар, ки аз пайраҳа мерафт, садои фиғону зориро шунид. Дид, ки паланге ба ҷох афтодааст. Паланг одамро диду бо зорию тавалло гуфт:

– Эй, роҳгузар, ба ман ёрӣ дех. Некии туро як умр фаромӯш намекунам. Ба ҳама дӯстонам туро таъриф мекунам. Ҳамаи онҳо хизмати туро мекунанд, маро халос кун!

ЧОДУГАРИ ПИР

Буд, набуд, дар замони қадим чодугаре буд. Боре хон ӯро ба хузураш даъват кард. Он хон дар умри худ ҳеҷ гоҳ ғаму дард надида буд ва аз ин сабаб хеле золиму бераҳм буд. Хон ба пирамард гуфт:

– Ман шунидам, ки деҳ ту чодугари тавоное будӣ, каниӣ, хунаратро нишон деҳ! – гуфт пирамард. – Хеле хуб. Ба пиёла чойи гарм рез ва худат аз дар баро!

Хон чойро рехту аз дар баромад ва он ҷо асп тезпоеро дид. Асп ба хон маъқул шуд. Хон ба он савор шуду рафт. Дурудароз роҳ паймуд ва ниҳоят ба макони ношиносе расид. Ногаҳон асп хонро ба замин партофт ва ғурехта рафт. Хон дар дашти хушқу беодам танҳо монд. Мачбур шуд, ки обро аз қулмакҳои ифлос нӯшад ва ба ҷои таом мӯру малах хӯрад.

Хон пиразану ду писараки лоғарро дид. Пиразан нақл кард, ки навкарони хон тамоми молу мулки ӯро ғерат карда бурданд ва ҷудакон нони хӯрданиӣ ҳам надоранд.

Хон ҳамроҳи онҳо чанде зиндагӣ кард. Боре баҳорон яке аз писарон бемор шуду мурд. Дили хон ба писарак сӯхт ва ӯ дар болои санг нишасту зор-зор гирифт. Вале вақте хон ором шуду чашмонашро кушод, дид, ки дар тахти худ нишастаасту ҳатто чойи дар пиёла рехтааш хунук нашудааст.

– Хон, ту ғаму андӯҳи мардумро дидӣ? – пурсид пирамард. – Дидӣ, ки аз ҳукмронии ту мардум чӣ қадар азобу укубат мекашанд?!

Инро гуфту пирамарди чодугар аз назар ғойб шуд.

ДУШМАНИИ САГУ ГУРБА

Буд набуд, дар як замон пирамарди бечорае бо кампири кӯраш зиндагӣ мекард. Онҳо фарзанд надошганд. Дар хонашон фақат саге буду гурбае. Ду ҳайвон бо ҳам дӯстона зиндагӣ мекарданд. Онҳо доимо мисли соя аз дунболи ҳамдигар мегаштанд ва ба соҳибони худ вафодорона хизмат мекарданд. Вақте ки пирамард аз хона мерафт, сагу гурба бо кампир мемонданд ва хонаро

посбонӣ мекарданд, одами бегонаро ба хона наздик шудан намонданд. Пирамарду пиразан низ онҳоро дӯст медоштанд ва эҳтиёт мекарданд, наметзаданд, ҷангу ҷанҷол намекарданд. Сағу гурба ягона боиси дилхушии пиру кампири бечора буданд.

Боре мӯйсафед барои алафдаравӣ ба кӯҳ рафт. Вақте бармегашт дар роҳ мори сиёҳро дид, ки дароз кашида буд. Аз гуруснагӣ беҳол шуда, аз ҷояш ҷунбида наметавонист. Мӯйсафед ба мор раҳм карду ба бағалаш андохт. Ба хонааш оварда нону об дод, нигоҳубин кард.

Чанд муддат гузафт ва рӯзе пирамард ба мор гуфт:

– Акнун ту аз хонаам рав. Биринҷамон тамои шуд, чизе нест, ки ба ту хӯронем.

Мор сар такон доду гуфт:

– Бобои меҳрубон, агар ту намебудӣ, ман аз гушнагӣ мемурдам. Ҳоло намедонам, ки ҷӣ некӣ кунам. Ман ғайр аз дум дигар чизе надорам. Думамро гиру ба сандуқҷаи ҷубин андоз ва нигоҳ дор, ҳеҷ каси бегона набинад. Вақте ки ба пул мӯхтоҷ шудӣ, думамро гирифта ҷунбон, аз думам танга мерезад.

Пирамард розӣ шуду думи морро бурид ва мор ҳамонро нопадид гафт. Мӯйсафед думи морро ба сандуқҷаи ҷубин андохт ва онро дар паси ошхона, ки ҷои хилват буд, ба замин гӯр кард. Ҳар вақте ки пул тамои мешуд, мӯйсафед сандуқҷаро мебароварду думи морро гирифта мечунбонд ва аз он танга мерехт. Тангаро ҷамъ карда мегирифт ба бозор рафта биринҷ, рағван, намак, ҳезум меҳарид. Ба хона омада хӯрок мепухт ва хӯрокро ба ҷор қисм таксим мекард. Қисми яқум барои кампир, дуюмро барои сағ, сеюмро барои гурба ва чорумро барои худаш. Онҳо ҳамин тавр зиндагӣ мекарданду аз ҳеҷ чиз танқисӣ намекашиданд.

Як шаб савдогаре омада, дари хонаи пирамардро кӯфт. Хоҳиш кард, ки шабро дар хонаи мӯйсафед гузаронад, зеро метарсид, ки шабона дар роҳ танҳо монад.

Пирамард савдогарро ба хонааш роҳ дод. Рӯзи дигар пирамард оҳиста рафта, сандуқҷаро баровард, думи морро гирифт ҷунбонд ва тангаҳо ҷарангосзанон ба замин рехтанд. Савдогар инро аз тиреза дид. Вақте ки пирамард аз хона баромада рафт, савдогар тозон рафта сандуқҷаро гирифт ва ба халта андохту гурехта рафт. Пирамард ба хона баргашту дид, ки кампираш зор-зор гирия мекунад. Пирамард пурсид:

– Чӣ бадбахтӣ рӯй дод?

Кампир ҷавоб дод:

– Сандуқчаамонро савдогар дуздида бурд!

Мӯйсафед бовар накарда гуфт:

– Гапи бехуда назан, кампир! Ман сандуқчаро дар ҷои хилват чуқур гур карда будам. Савдогар онро ёфта наметавонад!

Инро гуфту мӯйсафед худаш рафта кофт, вале сандуқчаро наёфт. Пиру кампир саҳт ғамгин шуданд. Пирамард охи сарду пурдари мекашиду кампир ашки сӯзон мерехт.

Ҳамин замон сагу гурба ба наздашон омаданд, то ки якҷоя хӯрок хӯранд. Диданд, ки сохибонашон ғаму ғусса хӯрда нишастаанд, фаҳмиданд, ки нохушӣ рӯй додааст. Сабабашро аз мӯйсафед пурсиданд. Мӯйсафед бо алам ба сагу гурба нигаристу гуфт:

– Савдогари бадқирдор сандуқчаи моро дуздида бурд.

Саг ба гурба гуфт:

– Биё, равему савдогари дузд ро ёбем! Бин, пиру кампир чӣ қадар ғаму ғусса меҳӯранд.

Сагу гурба аз хона давида баромада рафтанд. Онҳо кофта-кофта хонаи савдогарро ёфтанд. Хонааш дар он соҳили дарё буд. Ба соҳили дарё расиданду диданд, ки дарё мавҷ мезанаду тугён мекунад. Гурба аз тарс ба худ печиду мисли як мушт кулӯла шуд.

– Натарс, – гурбаро шердил қард саг, – қоре қарда ба он соҳил мегузарем. Ман шино қарда мегавонам. Агар сандуқчаро ёфта натавонем, бехтар ки ба хона барнагардем.

Чун гурба дид, ки саг ин қадар нотарс аст, шердил шуду чаҳида ба саг савор шуд. Онҳо аз дарё гузаштанду ба деҳае расиданд. Тамоми ҳавлиҳои деҳа ро гаштанду кофтанд. Ниҳоят, ҳавлии боҳашаматеро диданд. Ҳавли пури одам буд, ҳама либоси зебои сурху сабз ба бар доштанду ба тӯй тайёри мидиданд. Домод ҳамон савдогаре буд, ки сандуқчаро дузид.

Саг ба гурба гуфт:

– Оҳиста ба ҳавли дарою бин, ки савдогар сандуқчаи моро дар қучо пинҳон қардааст. Худам ҳам мерафтаам, вале маро мебинанду аз хона меронанд. Ҳамин ки сандуқчаро ёфтӣ, зуд ба қанори деҳа биё. Ман туро дар зери дараҳти бед мунтазир мешавам.

Гурба сар тақон доду мияв гуфту чаҳида ба болои бом баромад. Баъд ба ҳавли фаромада, аз қарича ба хонаи ҳоби

савдогар даромад. Тамоми хонаро кофт, вале сандукчаро ёфта натавонист. Дар зери кат нишасту фикр кард, ки чӣ бояд кард. Ногаҳон дид, ки як муш давида баромад. Гурба як ҳаллос заду мушро дошта гирифт. Муш дар чанголи гурба аз тарсу харос меларзиду илтичо мекард, ки сар диҳад. Гурба ба муш гуфт:

– Агар дар як кор ба ман ёрӣ диҳӣ, сар медиҳам.

– Ҳарчӣ фармой, ҳамонро мекунам, маликаи гурбаҳо, – гуфт муш.

Гурба фармон дод:

– Зуд ба сандуки хучаин даро ва бин, ки дар он ҷо сандукчаи ҷубин ҳаст ё не! Агар ёбӣ, зуд ба ин ҷо биёр.

Муш ба сандук даромад ва сандукчаро ёфта оварду бо таъзим ба гурба дод. Гурба сандукчаро гирифту гурехт.

Савдогар гурбаро диду фарёд кашид:

– Доред, гурбаро! Гурба хазинаро дузид.

Одамон аз паси гурба давиданд. Вале гурба аз девор чаҳида гузашту рафт. Ба канори деҳа омад, ки он ҷо зери дарахти бед ўро сағ мунтазир буд. Ҳар ду роҳи хонашонро пеш гирифтанд. Роҳ мерафтанду хурсандӣ мекарданд. Вақте ки ба соҳили дарё расиданд, сағ бо қатъият гурбаро огоҳ кард:

– Вақти шино карданамон, агар моҳӣ ва харчангеро бинӣ, даҳонатро накушо, ки сандукча ба дарё меафтад.

Акнун гурба аз дарё наметарсид. Бо гурур дар болои сағ менишасту тасаввур мекард, ки чӣ тавр пирамарду кампир хурсанд мешаванду ба ў миннатдорӣ менамоянд. Сағу гурба ба миёнаи дарё расида буданд, ки моҳихои зиёдеро диданд. Оби даҳони гурба равон шуду тоқат накарда дод зад:

– Ой, чӣ қадар моҳии бисёр!

Ҳамин ки гурба даҳонашро кушод, сандукча ба об афтоду ба қаъри дарё рафт. Сағ бо қаҳр гуфт:

– Гуфта будам, ки даҳонатро накушо! Акнун чӣ кор кунем?

Сағ то соҳил шино карда омаду гурбаро ҳамон ҷо гузошт ва худаш боз шино карда ба миёни дарё омад. Бо як азоб сандукчаро аз қаъри дарё баровард.

Сағ ба соҳил баргашту нишаста дам гирифт. Азбаски бисёр хаста шуда буд, худаш ҳам нафаҳмид, ки чӣ тавр чашмонаш пӯшида шуда ғанабаш бурд. Ва гурба сандукчаро гирифту ба хона гурехт. Пирамард дид, ки гурба сандукчаро овардааст, хурсанд шуду пиразанро чеғ зад. Ҳар ду ба таърифу тавсифи

гурба сар карданд. Пирамард сандукчаро кушода думи морро баровард ва чунбонд, ки тангаҳо рехтанд. Пулро гирифта ба бозор рафта харид кард. Вай хӯрокҳои болаззат пухта гурбаро зиёфат дод. Гурба бовиқору салобат нишаста, ба хӯрдани хӯрок сар карда буд, ки сағ ҳам расида омад.

Пирамард бо ғазаб ба сағ дарафтод:

– Эҳ, ту, гайёрхур! Ту фақат шикам сер карданатро медонӣ!

Гурба бошад ҳарфе нагуфта, саросемавор хӯрок мехӯрд. Сағ ҳам гурусна буду чизе хӯрдан мехост, вале ба ӯ ягон луқма надоданд. Сағ маҷбур шуд, ки саркути гурбаро хӯрад.

Аз ҳамон вақт сағ ба гурба нафрат пайдо кард, ҳамин ки гурбаро дид, аз гулуяш гирифтагӣ мехоҳад.

Китобхонаи давлатии Бачагонан Чумкӯҳи Тоҷикӣ ва номи И. Мавлонов	
2254	

МУНДАРИҶА

Хомӯшӣ – ҳазор чангал (Бирма).....	3
Шохзода ва қурбоққа (Бирма).....	3
Дар кишвари париён (Таиланд).....	6
Харғуши доно (Бирма).....	10
Рубоҳ, гавазн ва зог (Муғулистон).....	11
Марди раҳгузар ва паланг (Корея).....	12
Ҷодугари пир (Муғулистон).....	14
Душмани сағу гурба.....	14

Муҳаррири техники Гадоӣбоев Абдуҳаҳд
Ороиши компютери Диловар Ҷабборов
Хуруфчин Дилором Ниёзова

Ба чопаш 14.02.2013 имзо шуд. Андозаи 60x84 1/32.
Қоғази бурандуд. Чопи офсетӣ. Гарнитурани Times New Roman ТҶ. Ҷузъи чопӣ
0,25. Адади нашр 5000 нусха.
Супориши №18/2013. АБ

Муассисаи нашриявии «Адабиёти бачагона»-и
Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел: 98-103-16-75. E-mail: najmiddin64@mail.ru
Сайти муассиса: <http://www.adabiet.tj>

